משנה · ראשונים · ברטנורא · סדר זרעים

# ברטנורא על משנה ברכות

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# ברטנורא על משנה ברכות

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ברטנורא-על-משנה-ברכות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**פרק א** ..... 5
משנה א ..... 5
משנה ב ..... 6
משנה ג ..... 6
משנה ד ..... 6
משנה ה ..... 7
**פרק ב** ..... 7
משנה א ..... 7
משנה ב ..... 8
משנה ג ..... 8
משנה ד ..... 9
משנה ה ..... 9
משנה ו ..... 9
משנה ח ..... 9
**פרק ג** ..... 9
משנה א ..... 9
משנה ב ..... 10
משנה ג ..... 10
משנה ד ..... 11
משנה ה ..... 11
משנה ו ..... 11
**פרק ד** ..... 12
משנה א ..... 12
משנה ב ..... 12
משנה ג ..... 13
משנה ד ..... 13
משנה ה ..... 13
משנה ו ..... 14
משנה ז ..... 14
**פרק ה** ..... 14
משנה א ..... 14
משנה ב ..... 14
משנה ג ..... 15
משנה ד ..... 15
משנה ה ..... 15
**פרק ו** ..... 15
משנה א ..... 15
משנה ב ..... 16
משנה ג ..... 16
משנה ד ..... 16
משנה ה ..... 16
משנה ו ..... 17
משנה ז ..... 17
משנה ח ..... 17
**פרק ז** ..... 18
משנה א ..... 18
משנה ב ..... 19
משנה ג ..... 20
משנה ד ..... 20
משנה ה ..... 20
**פרק ח** ..... 21
משנה א ..... 21
משנה ב ..... 21
משנה ג ..... 21
משנה ד ..... 22
משנה ה ..... 22
משנה ו ..... 22
משנה ז ..... 23
משנה ח ..... 23
**פרק ט** ..... 23
משנה א ..... 23
משנה ב ..... 23

משנה ג ..... 24
משנה ד ..... 24
משנה ה ..... 25

# פרק א

## משנה א

**מֵאֵימָתַי קוֹרִין**. מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָתָן. כֹּהֲנִים שֶׁנִּטְמְאוּ וְטָבְלוּ, אֵין יְכוֹלִים לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה עַד שֶׁיַּעֲרִיב שִׁמְשָׁן, דְּהַיְנוּ צֵאת הַכּוֹכָבִים. וְהָא דְּלֹא תָנֵי מִשְּׁעַת צֵאת הַכּוֹכָבִים, מִלְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָא מַשְׁמַע לָן, שֶׁאִם נִטְמְאוּ הַכֹּהֲנִים בְּטֻמְאָה שֶׁטְּהֲרָתָן תְּלוּיָה בְּקָרְבָּן כְּגוֹן זָב וּמְצֹרָע, אֵין הַכַּפָּרָה מְעַכַּבְתָּן מֵלֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה, דִּכְתִיב (ויקרא כב) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקָּדָשִׁים, בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ מְעַכַּבְתּוֹ מֵלֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה, וְאֵין כַּפָּרָתוֹ מְעַכַּבְתּוֹ מֵלֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה וְכוּ':

**עַד סוֹף הָאַשְׁמוּרָה הָרִאשׁוֹנָה**. שְׁלִישׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁל לַיְלָה, שֶׁהַלַּיְלָה נֶחְלָק לְשָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת. וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ לֹא מִקְרֵי תּוּ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע דִּשְׁכִיבָה, וְלֹא קָרֵינָא בֵּיהּ בְּשָׁכְבְּךָ. וּמִקַּמֵּי צֵאת הַכּוֹכָבִים נַמִּי יָמְמָא הוּא וְלָאו זְמַן שְׁכִיבָה. וְהַמַּקְדִּימִים וְקוֹרִים קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם, סוֹמְכִים אַהָא דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר לְקַמָּן בְּפֶרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַד פְּלַג הַמִּנְחָה, שֶׁהוּא שָׁעָה וּרְבִיעַ קֹדֶם הַלַּיְלָה. וְקַיְמָא לַן דְּעָבַד כְּרַבִּי יְהוּדָה עָבֵד. וּמֵיד כְּשֶׁכָּלָה זְמַן הַמִּנְחָה מַתְחִיל זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית:

**עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר**. דְּכָל הַלַּיְלָה מִקְרֵי זְמַן שְׁכִיבָה. וַהֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁגַּם חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ, וְלֹא אָמְרוּ עַד חֲצוֹת אֶלָּא כְּדֵי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה. וּמֵיהוּ לְכַתְּחִלָּה מִשֶּׁהִגִּיעַ עוֹנַת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית דְּמַתְנִיתִין דְּהַיְנוּ מִצֵּאת הַכּוֹכָבִים, אָסוּר לִסְעֹד וְכָל שֶׁכֵּן לִישֵׁן, עַד שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְיִתְפַּלֵּל:

**מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ בָנָיו מִבֵּית הַמִּשְׁתֶּה**. בְּנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל שְׁמִעִינְהוּ לְרַבָּנָן דְּאָמְרֵי עַד חֲצוֹת, וְהָכִי קָאָמְרֵי לֵיהּ, הָא דְּפָלְגֵי רַבָּנָן עָלָךְ, דַּוְקָא קָאָמְרֵי עַד חֲצוֹת וְתוּ לֹא, וְיָחִיד וְרַבִּים הֲלָכָה כְּרַבִּים, אוֹ דִּלְמָא רַבָּנָן כְּוָתָךְ סְבִירָא לְהוּ, וְהַאי דְּקָאָמְרֵי עַד חֲצוֹת, כְּדֵי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה. וְאָמַר לְהוּ, רַבָּנָן כְּוָתִי סְבִירָא לְהוּ, וְהַאי דְּקָאָמְרֵי עַד חֲצוֹת כְּדֵי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה, וְחַיָּבִים אַתֶּם לִקְרוֹת:

**וְלֹא זוֹ בִּלְבָד**. כֻּלֵּהּ מִלְּתָא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל הִיא דְּאָמַר לְבָנָיו:

**הֶקְטֵר חֲלָבִים**. שֶׁל קָרְבָּנוֹת:

**וְאֵבָרִים**. שֶׁל עוֹלַת תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ בַּיּוֹם, מִצְוָה לְהַעֲלוֹת הַנִּתָּחִים כָּל הַלַּיְלָה, דִּכְתִיב (ויקרא ו) הִיא הָעוֹלָה עַל מוֹקְדָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר:

**וְכָל הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד**. כְּגוֹן תּוֹדָה וְחַטָּאת וְאָשָׁם וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם שֶׁהֵם נֶאֱכָלִים לְיוֹם וְלַיְלָה, זְמַן אֲכִילָתָן עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, וְהוּא הַמֵּבִיא לְיִדֵי נוֹתָר:

**אִם כֵּן לָמָּה אָמְרוּ חֲכָמִים עַד חֲצוֹת**. בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבַאֲכִילַת קָדָשִׁים, אֲבָל בְּהֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵבָרִים לֹא אָמְרוּ בּוֹ חֲכָמִים עַד חֲצוֹת כְּלָל, וְלֹא נָקַט לֵיהּ הָכָא אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּלַּיְלָה כָּשֵׁר כָּל הַלַּיְלָה:

**כְּדֵי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה**. שֶׁלֹּא יָבֹא לְאָכְלָן אַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְיִתְחַיֵּב כָּרֵת, וְכֵן בִּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁלֹּא יֹאמַר עֲדַיִן יֵשׁ לִי שָׁהוּת וְתַעֲבֹר עוֹנָתָהּ:

## משנה ב

**בֵּין תְּכֶלֶת לְלָבָן**. בֵּין חוּטֵי תְּכֶלֶת לְחוּטֵי לָבָן שֶׁבַּצִּיצִית. פֵּרוּשׁ אַחֵר, גִּיזַת צֶמֶר שֶׁצִּבְעָהּ תְּכֶלֶת וְיֵשׁ בָּהּ מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא נִקְלַט הַצֶּבַע יָפֶה וְנִשְׁאַר לָבָן:

**בֵּין תְּכֶלֶת לְכַרְתִּי**. צֶבַע הַתְּכֶלֶת קָרוֹב לְגֶוֶן שֶׁל כַּרְתִּי כְּרִישִׁין שֶׁקּוֹרִין פּוֹרוֹשׁ בְּלַ"ז:

**עַד שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת**. בַּיּוֹם, עַד סוֹף שָׁעָה שְׁלִישִׁית שֶׁהוּא רְבִיעַ הַיּוֹם בְּזְמַן שֶׁהַיָּמִים וְהַלֵּילוֹת שָׁוִים. וּלְעוֹלָם זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע הוּא עַד רְבִיעַ הַיּוֹם, בֵּין שֶׁהַיָּמִים אֲרֻכִּים בֵּין קְצָרִים. וְכֵן הָא דְתָנַן לְקַמָּן (פרק ד משנה א) תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת בַּיּוֹם, הַיְנוּ עַד שְׁלִישׁ הַיּוֹם, וְאַרְבַּע שָׁעוֹת דְּנָקֵט, לְפִי שֶׁשְּׁלִישׁ הַיּוֹם הוּא אַרְבַּע שָׁעוֹת בְּזְמַן שֶׁהַיָּמִים וְהַלֵּילוֹת שָׁוִין. וְכָל מָקוֹם שֶׁנִּזְכַּר בַּמִּשְׁנָה כָּךְ וְכָךְ שָׁעוֹת בַּיּוֹם, עַל דֶּרֶךְ זֶה אַתָּה צָרִיךְ לַחֲשֹׁב וְלָדוּן. זוֹ הֶבְנָתִי מִפֵּרוּשֵׁי הָרַמְבַּ"ם וְנִתְקַבֵּל לִי. וְטַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר עַד שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בְּנֵי מְלָכִים שֶׁאֵין עוֹמְדִין מִמִּטָּתָן עַד סוֹף שָׁעָה שְׁלִישִׁית. וְרַחֲמָנָא דְּאָמַר וּבְקוּמֶךָ, עַד שָׁעָה שֶׁכָּל בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים מִמִּטָּתָן קָאָמַר. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וּמִיהוּ לְכַתְחִלָּה צָרִיךְ לְכַוֵּן לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע עִם הַנֵּץ הַחַמָּה כְּמוֹ שֶׁהָיוּ הַוָּתִיקִים עוֹשִׂים:

**לֹא הִפְסִיד**. כְּלוֹמַר לֹא הִפְסִיד מִלְּבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁעָבְרָה עוֹנָתָהּ קוֹרֵא וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ:

**כְּאָדָם הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה**. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנָתָהּ, יֵשׁ לוֹ קִבּוּל שָׂכָר כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה:

## משנה ג

**יַטּוּ**. עַל צִדֵּיהֶם, דִּכְתִיב בְּשָׁכְבְּךָ, דֶּרֶךְ שְׁכִיבָה:

**יַעֲמְדוּ**. דִּכְתִיב וּבְקוּמֶךָ, דֶּרֶךְ קִימָה:

**כְּדַרְכּוֹ**. בֵּין בְּקִימָה בֵּין בִּישִׁיבָה בֵּין בִּשְׁכִיבָה בֵּין בַּהֲלִיכָה:

**כְּדֵי הָיִיתָ**. רָאוּי הָיִיתָ לֵהָרֵג, וְאִם הָיִיתָ מֵת הָיִיתָ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשְׁךָ:

## משנה ד

**שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ**. יוֹצֵר אוֹר וְאַהֲבָה:

**וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ**. אֱמֶת וְיַצִּיב:

**וּבָעֶרֶב**. מְבָרֵךְ:
**שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ**. מַעֲרִיב עֲרָבִים וְאַהֲבַת עוֹלָם:
**וּשְׁתַּיִם לְאַחֲרֶיהָ**. אֱמֶת וֶאֱמוּנָה וְהַשְׁכִּיבֵנוּ:
**אַחַת אֲרֻכָּה וְאַחַת קְצָרָה**. אַשְׁתַּיִם שֶׁלְּפָנֶיהָ קְאֵי, יוֹצֵר אוֹר אֲרֻכָּה שֶׁפּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ וְחוֹתֶמֶת בְּבָרוּךְ, וְכֵן מַעֲרִיב עֲרָבִים. אַהֲבָה קְצָרָה, שֶׁחוֹתֶמֶת בְּבָרוּךְ וְאֵינָהּ פּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ:
**לַחְתּוֹם**. בְּבָרוּךְ:
**שֶׁלֹּא לַחְתּוֹם**. כְּגוֹן בִּרְכַּת הַפֵּרוֹת וּבִרְכַּת הַמִּצְוֹת:

### משנה ה

**מַזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת**. פָּרָשַׁת צִיצִית אוֹמְרִים אוֹתָהּ בְּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לַיְלָה זְמַן צִיצִית, דִּכְתִיב וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, פָּרָט לְכְסוּת לַיְלָה, אוֹמְרִים אוֹתָהּ בַּלַּיְלָה מִפְּנֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁבָּהּ:
**כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה**. הָיִיתִי נִרְאֶה זָקֵן. וְלֹא זָקֵן מַמָּשׁ אֶלָּא שֶׁהִלְבִּינוּ שַׂעֲרוֹתַיו יוֹם שֶׁמִּנּוּ אוֹתוֹ נָשִׂיא כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה זָקֵן וְרָאוּי לִנְשִׂיאוּת, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם דָּרַשׁ בֶּן זוֹמָא מִקְרָא זֶה:
**וְלֹא זָכִיתִי**. לֹא נִצַּחְתִּי לַחֲכָמִים. וְדוֹמֶה לוֹ בַּשַּׁ"ס בְּפֶרֶק בְּנוֹת כּוּתִים (נדה לח:) בְּהָא זָכְנָהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבָּנָן, כְּלוֹמַר נִצְּחָם:

## פרק ב

### משנה א

**הָיָה קוֹרֵא בַּתּוֹרָה**. פָּרָשַׁת קְרִיאַת שְׁמַע:
**וְהִגִּיעַ זְמַן**. קְרִיאַת שְׁמַע:
**אִם כַּוֵּן לִבּוֹ יָצָא**. לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר מִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּנָה צָרִיךְ לְפָרֵשׁ אִם כִּוֵּן לִבּוֹ שֶׁיִּהֵא מִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְהָאוֹמֵר מִצְוֹת אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּנָה מְפָרֵשׁ אִם כִּוֵּן לִבּוֹ לִקְרוֹת כִּנְקוּדָתָן וּכְהִלְכָתָן, לָאֲפוּקֵי קוֹרֵא לְהַגִּיהַּ שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא הַתֵּבוֹת כִּנְקוּדָתָן אֶלָּא קוֹרֵא כִּכְתִיבָתָן כְּדֵי לְהָבִין בַּחֲסֵרוֹת וִיתֵרוֹת, דִּבְקְרִיאָה כָּזוֹ לֹא יָצָא. וַאֲנַן קַיְמָא לָן כְּמַאן דְּאָמַר מִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּנָה:
**בַּפְּרָקִים**. לְקַמָּן בְּמַתְנִיתִין מְפָרֵשׁ מָה הֵם הַפְּרָקִים:
**שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד**. שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹם אָדָם נִכְבָּד שֶׁרָאוּי לְהַקְדִּים לוֹ שָׁלוֹם כְּגוֹן אָבִיו אוֹ רַבּוֹ אוֹ שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה:
**וּמֵשִׁיב**. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֵּשִׁיב לָהֶם שָׁלוֹם אִם הִקְדִּימוּ לוֹ:
**וּבָאֶמְצַע**. הַפֶּרֶק:

**שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה**. אָדָם שֶׁהוּא יָרֵא מִפָּנָיו שֶׁמָּא יַהַרְגֵהוּ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמְּשִׁיב לוֹ שָׁלוֹם. אֲבָל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד לֹא:

**רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בָּאֶמְצַע**. הַפֶּרֶק, שׁוֹאֵל בְּשָׁלוֹם מִי שֶׁהוּא יָרֵא מִמֶּנּוּ, וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְמִי שֶׁמּוּטָל עָלָיו לְכַבְּדוֹ:

**וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם**. שֶׁהַקְּדִים לוֹ שָׁלוֹם. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק, כָּךְ אָסוּר לְדַבֵּר בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כְּמוֹ בִּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת:

## משנה ב

**בֵּין וַיֹּאמֶר לָאֱמֶת וְיַצִּיב לֹא יַפְסִיק**. דִּכְתִיב וַה' אֱלֹהִים אֱמֶת (ירמיה י), הִלְכָךְ אֵין מַפְסִיקִין בֵּין אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם לֶאֱמֶת. וְכֵן הֲלָכָה:

**וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ נוֹהֵג בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה**. דִּכְתִיב בֵּיהּ (דברים יא) וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם, וְתַלְמוּד תּוֹרָה נוֹהֵג בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה:

**וַיֹּאמֶר אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בַּיּוֹם**. דְּאִית בֵּיהּ פָּרָשַׁת צִיצִית שֶׁאֵינָהּ נוֹהֶגֶת בַּלַּיְלָה, דִּכְתִיב (במדבר טו) וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ:

## משנה ג

**רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לֹא יָצָא**. דִּכְתִיב שְׁמַע, הַשְׁמַע לְאָזְנְךָ מַה שֶּׁאַתָּה מוֹצִיא מִפִּיךָ. וְתַנָּא קַמָּא סָבַר, שְׁמַע בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ. וַהֲלָכָה כְּתַנָּא קַמָּא:

**וְלֹא דִקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ**. לְהוֹצִיאָן בִּשְׂפָתָיו יָפֶה, בִּשְׁתֵּי תֵבוֹת שֶׁהַתֵּבָה הַשְּׁנִיָּה מַתְחֶלֶת בְּאוֹת שֶׁהַתֵּבָה הָרִאשׁוֹנָה נִגְמֶרֶת, כְּגוֹן עַל לְבָבֶךָ, עֲשֶׂה בְּשִׁדְּךָ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה, אִם אֵינוֹ נוֹתֵן רֶוַח בֵּינֵיהֶם לְהַפְרִידָם נִמְצָא קוֹרֵא אוֹתָם שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת כְּאוֹת אַחַת:

**רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר יָצָא**. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. מִיהוּ לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ, וְכֵן יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יָנִיחַ הַנָּד וְלֹא יָנִיד הַנַּח וְלֹא יַרְפֶּה הֶחָזָק וְלֹא יְחַזֵּק הָרָפֶה, וְצָרִיךְ לְהַתְּחִיל זַיִ"ן שֶׁל תִּזְכְּרוּ שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּאוֹמֵר תִּשְׁכְּרוּ בְּשִׁי"ן, כְּלוֹמַר כְּדֵי שֶׁתִּרְבּוּ שָׂכָר, שֶׁהֲרֵי אֵין רָאוּי לְשַׁמֵּשׁ אֶת הָרַב עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס:

**הַקּוֹרֵא לְמַפְרֵעַ**. הִקְדִּים פָּסוּק שְׁלִישִׁי לְשֵׁנִי וְשֵׁנִי לְרִאשׁוֹן וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה:

**לֹא יָצָא**. דִּכְתִיב וְהָיוּ הַדְּבָרִים בַּהֲוָיָתָן יְהִיוּ, כְּלוֹמַר כְּמוֹ שֶׁהֵן סְדוּרִין בַּתּוֹרָה. וּמִיהוּ אִם הִקְדִּים פָּרָשַׁת וַיֹּאמֶר לְפָרָשַׁת וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ, וּפָרָשַׁת וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ לִשְׁמַע, נִרְאֶה דְּאֵין זֶה חָשׁוּב לְמַפְרֵעַ וְיָצָא, שֶׁהֲרֵי אֵינָן סְדוּרוֹת זוֹ לְאַחַר זוֹ בַּתּוֹרָה:

**יַחֲזֹר לְמָקוֹם שֶׁטָּעָה**. אִם בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק טָעָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה פֶּרֶק הִפְסִיק וּלְרֹאשׁ אֵיזֶה פֶּרֶק יַחֲזֹר, חוֹזֵר לְהֶפְסֵק רִאשׁוֹן שֶׁהוּא וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ. וְהָרַמְבַּ"ם אוֹמֵר שֶׁהוּא וְאָהַבְתָּ אֵת ה', וְאִם בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק פָּסַק, שֶׁיּוֹדֵעַ הַפֶּרֶק שֶׁפָּסַק בּוֹ, אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה מָקוֹם מֵאוֹתוֹ

פֶּרֶק פָּסַק, חוֹזֵר לְרֹאשׁ אוֹתוֹ הַפֶּרֶק. הָיָה קוֹרֵא וּכְתַבְתָּם, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הוּא בְּוּכְתַבְתָּם שֶׁל שְׁמַע אוֹ בְּוּכְתַבְתָּם שֶׁל וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ, חוֹזֵר לְוּכְתַבְתָּם שֶׁל שְׁמַע, וְאִם נִסְתַּפֵּק לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל לְמַעַן יִרְבּוּ, אֵינוֹ חוֹזֵר, שֶׁעַל הֶרְגֵּל לְשׁוֹנוֹ הוּא הוֹלֵךְ:

## משנה ד

**נִדְבָּךְ**. שׁוּרָה שֶׁל בְּנִין אֲבָנִים, כְּמוֹ נִדְבָּכִין דִּי אֶבֶן גְּלָל בְּעֶזְרָא (פרק ו), וְאַף עַל גַּב דְּמִסְתְּפֵי דִּלְמָא נָפְלֵי וְלֹא מָצוּ מְכַוְּנֵי, לֹא הִצְרִיכוּם חֲכָמִים לְדָדֵת, דְּקְרִיאַת שְׁמַע לֹא בָעֵי כַּוָּנָה אֶלָּא פְּסוּק רִאשׁוֹן בִּלְבָד:

**מַה שֶּׁאֵינָן רַשָּׁאִין לַעֲשׂוֹת כֵּן בַּתְּפִלָּה**. דִּצְלוֹתָא רַחֲמֵי הִיא וּבָעֵי כַּוָּנָה, הִלְכָךְ יוֹרְדִין לְמַטָּה וּמִתְפַּלְּלִין:

## משנה ה

**חָתָן**. שֶׁנָּשָׂא בְּתוּלָה:

**פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע לַיְלָה רִאשׁוֹן**. מִשּׁוּם דְּטָרִיד שֶׁמָּא לֹא יִמְצָאֶנָּה בְּתוּלָה. וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי שֶׁמִּתְיָרֵא שֶׁמָּא יֵעָשֶׂה כְּרוּת שָׁפְכָה בִּבְעִילָתוֹ, וְטָרְדָּא דְּמִצְוָה הִיא, וְרַחֲמָנָא אָמַר וּבְלֶכְתְּךָ בַדָּרֶךְ, בְּלֶכֶת דִּידְךָ הוּא דְּמִחַיְּבַת, הָא דְּמִצְוָה פְּטִירַת:

**אִם לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה**. אִם לֹא בָּעַל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁהֵם אַרְבָּעָה לֵילוֹת, טָרִיד. וּמַשְׁמַע וְאֵילְךָ לִבּוֹ גַּס בָּהּ וְתוּ לֹא טָרִיד, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה חַיָּב בִּקְרִיאַת שְׁמַע:

## משנה ו

**רַחַץ לַיְלָה הָרִאשׁוֹן שֶׁמַּתָּה אִשְׁתּוֹ**. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָבֵל אָסוּר בְּרַחְיצָה:

**אִסְטְנִיס אֲנִי**. קַר וּמְצַנֵּן, לְשׁוֹן צִנָּה. וְאִיכָּא צַעֲרָא אִם לֹא הָיָה רוֹחֵץ, וְאֵין אִסּוּר בִּימֵי אֵבֶל אֶלָּא רְחִיצָה שֶׁל תַּעֲנוּג:

## משנה ח

**לֹא כָּל הָרוֹצֶה לִטֹּל אֶת הַשֵּׁם יִטֹּל**. אִם לֹא הֶחְזִיק חָכָם וּפָרוּשׁ בִּשְׁאָר דְּבָרִים אֵין [זֶה] אֶלָּא גַּאֲוָה שֶׁמַּרְאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁיָּכוֹל לְכַוֵּן לִבּוֹ, וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. וְחִזְינַן לְקָצַת מֵרַבּוֹתֵינוּ דְּאָמְרֵי דְּהַאִידְּנָא כָּל אָדָם יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ אֵין מְכַוְּנִים כָּל כָּךְ בִּשְׁאָר יָמִים, אִם לֹא יִקְרָא בְּלַיְלָה רִאשׁוֹן מֵחֲזֵי יוֹתֵר כְּיוֹהֲרָא, שֶׁמַּרְאֶה עַצְמוֹ שֶׁהוּא מְכַוֵּן בְּכָל שָׁעָה אֶלָּא הַשְׁתָּא מִשּׁוּם דְּטָרִיד בְּמִצְוָה:

# פרק ג

## משנה א

**מִי שֶׁמֵּתוֹ מֻטָּל לְפָנָיו**. אֶחָד מִן הַקְּרוֹבִים שֶׁחַיָּב לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, מֻטָּל עָלָיו לְקָבְרוֹ:

**פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע**. מִשּׁוּם דְּטָרִיד טְרָדָא דְמִצְוָה:
**וְחֲלוּפֵיהֶן**. שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ שֶׁמִּתְחַלְּפִין לְפִי שֶׁהַכֹּל רוֹצִים לִזְכּוֹת בַּמִּצְוָה:
**אֶת שֶׁלְּפָנֵי הַמִּטָּה**. הַמְּזֻמָּנִים לְנָשְׂאָהּ כְּשֶׁתַּגִּיעַ הַמִּטָּה אֲצָלָם:
**וְאֶת שֶׁלְּאַחַר הַמִּטָּה**. כְּלוֹמַר בֵּין אוֹתָם שֶׁלְּפָנֵי הַמִּטָּה וּבֵין אוֹתָם שֶׁלְּאַחַר הַמִּטָּה, אִם הַמִּטָּה צְרִיכָה לָהֶם לְשֵׂאתָהּ, פְּטוּרִים:
**וְאֶת שֶׁאֵין לַמִּטָּה צֹרֶךְ בָּהֶן**. כְּגוֹן הַהוֹלְכִים לְלַוּוֹת אֶת הַמֵּת לִכְבוֹדוֹ בִּלְבָד, חַיָּבִין:
**אֵלּוּ וְאֵלּוּ פְּטוּרִים מִן הַתְּפִלָּה**. דְּלָאו דְּאוֹרַיְתָא הִיא כְּמוֹ קְרִיאַת שְׁמַע. וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה כַּוָּנָה יְתֵרָה:

## משנה ב

**לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר**. פָּרְשָׁה אַחַת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע:
**לַשּׁוּרָה**. שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת סְבִיב הָאֹבֶל לְנַחֲמוֹ בְּשׁוּבָם מִן הַקֶּבֶר:
**וְאִם לָאו**. שֶׁהָיָה הַדֶּרֶךְ קָרוֹב מִן הַקֶּבֶר עַד הַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ עוֹשִׂים הַשּׁוּרָה, וְאֵין פְּנַאי לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ לַשּׁוּרָה:
**הַפְּנִימִים**. הָרוֹאִים הָאֲבֵלִים:
**וְהַחִיצוֹנִים**. שֶׁאֵינָם רוֹאִים פְּנֵי הָאֲבֵלִים:

## משנה ג

**נָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע**. אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת, סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמֵינָא לְחַיְּבָן הוֹאִיל וְאִית בָּהּ מַלְכוּת שָׁמַיִם, קָא מַשְׁמַע לָן. וּתְפִלִּין מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הֵן, דְּלַיְלָה וְשַׁבָּת לָאו זְמַן תְּפִלִּין נִינְהוּ, וְסַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמֵינָא הוֹאִיל וְאִתְקַשׁ תְּפִלִּין לִמְזוּזָה, נָשִׁים נָתְחַיְּבוּ, קָא מַשְׁמַע לָן:
**קְטַנִּים**. אֲפִלּוּ קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ לֹא הִטִּילוּ עַל אֲבִיו לְחַנְּכוֹ בְּקְרִיאַת שְׁמַע, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מָצוּי תָּמִיד אֶצְלוֹ בְּעוֹנַת קְרִיאַת שְׁמַע. וְלֹא בִתְפִלִּין, מִשּׁוּם דִּסְתָם קָטָן אֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁמֹר תְּפִלָּיו שֶׁלֹּא יִפְיַח בָּהֶן:
**וְחַיָּבִין בִּתְפִלָּה**. דִּתְפִלָּה רַחֲמֵי הִיא, וּמִדְּרַבָּנָן הִיא, וְתִקְּנוּהָ אַף לְנָשִׁים וּלְחַנֵּךְ בָּהּ הַקְּטַנִּים:
**וּבִמְזוּזָה**. דְּמַהוּ דְּתֵימָא הוֹאִיל וְאִתְקַשׁ לְתַלְמוּד תּוֹרָה, כִּי הֵיכִי דְּנָשִׁים פְּטוּרוֹת מִתַּלְמוּד תּוֹרָה דִּכְתִיב (דברים יא) וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם, וְלֹא אֶת בְּנוֹתֵיכֶם, הָכִי נַמִּי נִפְטְרוּ מִמְּזוּזָה אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא, קָא מַשְׁמַע לָן:
**וּבִבְרָכַת הַמָּזוֹן**. מִבַּעְיָא לָן אִי חַיָּבוֹת בְּבִרְכַת הַמָּזוֹן מִדְּאוֹרַיְתָא כֵּיוָן דִּכְתִיב (שם ח) וְאָכַלְתְּ וְשָׂבָעְתְּ וּבֵרַכְתָּ, הַוְיָא לֵיהּ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא, אוֹ שֶׁמָּא אֵין חַיָּבוֹת

מִדְּאוֹרַיְתָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב (שם) עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ, וְהָאָרֶץ לֹא נִתְּנָה לִנְקֵבוֹת. וְלֹא אִפְּשִׁיטָא:

## משנה ד

**בַּעַל קֶרִי**. עֶזְרָא תִּקֵּן שֶׁלֹּא יִקְרָא בַּעַל קֶרִי בַּתּוֹרָה בֵּין שֶׁרָאָה קֶרִי לְאוֹנְסוֹ בֵּין לִרְצוֹנוֹ עַד שֶׁיִּטְבֹּל. וְלֹא מִפְּנֵי טֻמְאָה וְטָהֳרָה שֶׁאֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מְקַבְּלִין טֻמְאָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְצוּיִין אֵצֶל נְשׁוֹתֵיהֶן כְּתַרְנְגוֹלִים:

**מְהַרְהֵר**. קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִבּוֹ כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַמִּקְרָא:

**וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ**. וַאֲפִלּוּ בְּהַרְהוּר, כֵּיוָן דִּבְרָכוֹת לָאו דְּאוֹרַיְתָא לֹא אַצְרְכוּהוּ רַבָּנָן:

**וְעַל הַמָּזוֹן מְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו**. דְּחִיּוּבָא דְאוֹרַיְתָא הוּא:

**וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנָיו**. דְּלָאו חִיּוּבָא דְאוֹרַיְתָא הִיא. וּכְבָר נִפְסְקָה הַהֲלָכָה דְּבִטְלוּהָ לְטָבִילוּתָא, וּבַעֲלֵי קֶרְיֵין קוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע כְּדַרְכָּן וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה וּמִתְפַּלְּלִין וּמְבָרְכִין כָּל הַבְּרָכוֹת וְאֵין מְעַרְעֵר בַּדָּבָר:

## משנה ה

**לֹא יַפְסִיק**. תְּפִלָּתוֹ לְגַמְרֵי אֶלָּא יְקַצֵּר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה:

**וְלִקְרוֹת עַד שֶׁלֹּא תָנֵץ הַחַמָּה**. שֶׁהַוּתִיקִין מְדַקְדְּקִים עַל עַצְמָן לִגְמֹר אוֹתָהּ עִם הָנֵץ הַחַמָּה, דִּכְתִיב (תהלים עב) יִירָאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ:

**יִתְכַּסֶּה בַּמַּיִם**. וְדַוְקָא מַיִם עֲכוּרִים שֶׁאֵין לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה, אֲבָל צְלוּלִים לֹא:

**בַּמַּיִם הָרָעִים**. מַיִם סְרוּחִים:

**בְּמֵי הַמִּשְׁרָה**. מַיִם שֶׁשּׁוֹרִין בָּהֶם פִּשְׁתָּן:

**עַד שֶׁיַּטִּיל לְתוֹכָן מַיִם**. חֲסוּרֵי מִחְסָרָא וְהָכִי קָתָנֵי, וְלֹא יִקְרָא אֵצֶל מֵי רַגְלַיִם עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכָן מַיִם, וְשִׁעוּר הַמַּיִם שֶׁיַּטִּיל לְמֵי רַגְלַיִם שֶׁל פַּעַם אַחַת, רְבִיעִית:

**וְכַמָּה יַרְחִיק מֵהֶם**. מִן הַמֵּי רַגְלַיִם שֶׁלֹּא הִטִּיל לְתוֹכָן מַיִם, וּמִן הַצּוֹאָה:

**אַרְבַּע אַמּוֹת**. וְדַוְקָא כְּשֶׁהוּא לִצְדָדִים אוֹ לְאַחֲרָיו אֲבָל לְפָנָיו מַרְחִיק כִּמְלֹא עֵינָיו:

## משנה ו

**זָב שֶׁרָאָה קֶרִי**. אַף עַל פִּי שֶׁטֻּמְאַת שִׁבְעָה מִשּׁוּם זִיבָה וְאֵין טְבִילָה זוֹ מְטַהַרְתּוֹ, אֲפִלּוּ הָכִי צָרִיךְ טְבִילָה לְדִבְרֵי תוֹרָה כְּתַקָּנַת עֶזְרָא מִשּׁוּם קֶרִי. וְכֵן נִדָּה אִם בָּאָה לְהִתְפַּלֵּל וּפוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע הֲרֵי הִיא כְּבַעַל קֶרִי. וְשִׁכְבַת זֶרַע מְטַמֵּא הָאִשָּׁה בַּפְּלִיטָתוֹ כָּל שִׁלשָׁה יָמִים לְאַחַר תַּשְׁמִישׁ, וּלְאַחַר מִכָּאן כְּבָר הִסְרִיחַ בְּגוּפָהּ וְאֵין רָאוּי עוֹד לִהְיוֹת וְלָד נוֹצָר

מִמֶּנּוּ. וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ נִדָּה שֶׁפָּלְטָה עַתָּה תַּשְׁמִישׁ שֶׁשִּׁמְּשָׁה אֶתְמוֹל קֹדֶם שֶׁרָאֲתָה וְהַמְּשַׁמֶּשֶׁת מִטָּתָהּ שֶׁרָאֲתָה נִדָּה אַחַר שֶׁשִּׁמְּשָׁה צְרִיכִין טְבִילָה:

**וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר**. אַף בִּמְשַׁמֶּשֶׁת שֶׁרָאֲתָה נִדָּה פָּטַר רַבִּי יְהוּדָה, וְאַף עַל גַּב דְּמַעִיקָּרָא בַּת טְבִילָה הֲוָת וְאִיכָּא לְמֵימַר דְּלֹא פָּקְעָא חוֹבַת טְבִילָה מִנָּהּ. וּכְבָר כָּתַבְנוּ לְעֵיל דְּבִטְלוּהָ לִטְבִילוּתָא מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה תַּקָּנָה שֶׁאֵין רֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמֹד בָּהּ:

## פרק ד

### משנה א

**תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עַד חֲצוֹת**. שֶׁכֵּן תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָרֵב עַד חֲצוֹת לְרַבָּנָן, וּלְרַבִּי יְהוּדָה אֵינוֹ קָרֵב אֶלָּא עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת בַּיּוֹם. וְעַד אַרְבַּע שָׁעוֹת הַיְנוּ עַד סוֹף שָׁעָה רְבִיעִית שֶׁהוּא שְׁלִישׁ הַיּוֹם בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת, וְכֵן זְמַנָּהּ לְעוֹלָם עַד סוֹף שְׁלִישׁ הַיּוֹם לְפִי אֹרֶךְ הַיָּמִים וְקִטְנָן כִּדְכָתְבִינַן לְעֵיל גַּבֵּי קְרִיאַת שְׁמַע. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

**תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַד הָעֶרֶב**. עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ:

**עַד פְּלַג הַמִּנְחָה**. זְמַן מִנְחָה קְטַנָּה הוּא מִתֵּשַׁע שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה עַד הַלַּיְלָה, שֶׁהֵם שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה, נִמְצָא פְּלַג הַמִּנְחָה שֶׁהוּא חֲצִי שִׁעוּר זֶה שָׁעָה וּרְבִיעַ. וּפְסַק הַהֲלָכָה בָּזֶה, דְּעָבַד כְּמַר עָבַד וּדְעָבַד כְּמַר עָבַד, וְהָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת כִּדְבָרֵי חֲכָמִים וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַד הָעֶרֶב יַעֲשֶׂה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל עַרְבִית בִּזְמַן זֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמַּחֲשִׁיב אוֹתוֹ יוֹם לְעִנְיָן שֶׁמִּתְפַּלֵּל בּוֹ מִנְחָה אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְשִׁיבוֹ לַיְלָה וּלְהִתְפַּלֵּל בּוֹ עַרְבִית. וְאִם בָּא לַעֲשׂוֹת כִּדְבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה אֶלָּא עַד פְּלַג הַמִּנְחָה שֶׁהוּא שָׁעָה וּרְבִיעַ קֹדֶם הַלַּיְלָה עוֹשֶׂה וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ יוֹכַל לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית:

**אֵין לָהּ קָבַע**. זְמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה. וְהָא דְּתָנֵי אֵין לָהּ קֶבַע וְלֹא קָתָנֵי זְמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה, לְאַשְׁמְעִינַן דִּתְפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת, לְפִי שֶׁהִיא כְּנֶגֶד הַקְּרָבַת אֲבָרִים וּפְדָרִים שֶׁקְּרֵבִים כָּל הַלַּיְלָה, וְהֵנָּהּ רְשׁוּת נִינְהוּ שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּזְרַק הַדָּם נִרְצָה הַקָּרְבָּן אַף עַל פִּי שֶׁנִּטְמְאוּ אֲבָרִים וּפְדָרִים אוֹ שֶׁאָבְדוּ. וּמִיהוּ הָאִידָּנָא קִבְּלוּהָ עֲלֵיהֶם כְּחוֹבָה:

**וְשֶׁל מוּסָפִין כָּל הַיּוֹם**. אִם אֵחֲרָהּ אַחַר שֶׁבַע יָצָא, אֲבָל נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ וְכֵן הֲלָכָה:

### משנה ב

**מַה מָּקוֹם**. כְּלוֹמַר מַה טִּיבָהּ:

**שֶׁלֹּא תֵאָרַע תַּקָּלָה**. שֶׁלֹּא יָבֹא מִכְשׁוֹל עַל יָדֵי, כִּדְמִפְרֵשׁ בַּבְּרַיְתָא שֶׁלֹּא אֶכְשֹׁל בִּדְבַר הֲלָכָה וְיִשְׁמְחוּ חֲבֵרַי, הֲרֵי רָעָה שֶׁתָּבֹא עַל יָדֵי שֶׁאֶגְרֹם לָהֶם שֶׁיֵּעָנְשׁוּ:

**אֲנִי נוֹתֵן הוֹדָיָה עַל חֶלְקִי**. מוֹדֶה עַל הַטּוֹבָה שֶׁחָלַק לִי שֶׁשָּׁם חֶלְקִי מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וּשְׁתֵּי תְּפִלּוֹת הַלָּלוּ בִּכְנִיסָתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבִיצִיאָתוֹ חוֹבָה עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ לְאָמְרָן, דְּהָכִי אָמְרִינַן בַּבְּרָיְתָא, בִּכְנִיסָתוֹ מַה הוּא אוֹמֵר וּבִיצִיאָתוֹ מַהוּ אוֹמֵר, מַשְׁמַע דְּחוֹבָה לְמֵימְרִינְהוּ:

## משנה ג

**מֵעֵין שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה**. אֵית דְּמְפָרְשֵׁי בִּגְמָרָא שֶׁאוֹמֵר מִכָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה מִן הָאֶמְצָעִיּוֹת בְּקִצָּר וְחוֹתֵם עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. וְאֵית דְּאָמְרֵי, הֲבִינֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ לָדַעַת דְּרָכֶךָ, שֶׁהִיא בְּרָכָה אַחַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵעֵין כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְחוֹתֵם בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

**שְׁגִוּרָה בְּפִיו**. שֶׁהוּא לָמוּד וְרָגִיל בָּהּ. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁמִּי שֶׁאֵין תְּפִלָּתוֹ שְׁגִוּרָה בְּפִיו, אוֹ בִּשְׁעַת הַדְּחַק, מִתְפַּלֵּל אָדָם שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת וַהֲבִינֵנוּ בָּאֶמְצַע שֶׁהִיא מֵעֵין כָּל הָאֶמְצָעִיּוֹת, חוּץ מִימוֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל הֲבִינֵנוּ מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר שְׁאֵלָה בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים, וְחוּץ מִמּוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר הַבְדָּלָה בְּחוֹנֵן הַדַּעַת:

## משנה ד

**הָעוֹשֶׂה תְּפִלָּתוֹ קֶבַע**. שֶׁתְּפִלָּתוֹ דּוֹמָה עָלָיו כְּמַשָּׂאוֹי. וּלְשׁוֹן קֶבַע, שֶׁאוֹמֵר חֹק קָבוּעַ עָלַי לְהִתְפַּלֵּל וְצָרִיךְ אֲנִי לָצֵאת מִמֶּנָּה:

**מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה**. וּמַה הִיא תְּפִלָּה קְצָרָה, שֶׁאוֹמֵר הוֹשַׁע ה' אֶת עַמְּךָ וְגוֹ':

**בְּכָל פָּרָשַׁת הָעִבּוּר**. אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהֵם פּוֹרְשִׁים לַעֲבָרָה, יִהְיוּ צָרְכֵיהֶם גְּלוּיִם לְפָנֶיךָ לְרַחֵם עֲלֵיהֶם. פָּרָשַׁת לְשׁוֹן פְּרִישָׁה, הָעִבּוּר שֶׁל עֲבָרָה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֶלָּא הַתְּפִלָּה שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בִּמְקוֹם סַכָּנָה הִיא צָרְכֵי עַמְּךָ מְרֻבִּים וְכוּ'. וּמִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ אָדָם כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ. וְאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל לֹא שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְלֹא שָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת. וּכְשֶׁיַּעֲבוֹר מְקוֹם הַסַּכָּנָה וְתִתְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה כְּתִקָּנָהּ אִם לֹא עָבְרָה עוֹנָתָהּ:

## משנה ה

**הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר יֵרֵד**. אֵין הֲלָכָה כִּסְתָם מִשְׁנָה זוֹ, אֶלָּא בֵּין יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיְּאַחֵז חֲמוֹרוֹ בֵּין אֵין לוֹ מִי שֶׁיְּאַחֵז חֲמוֹרוֹ לֹא יֵרֵד, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו כְּשֶׁהוּא יוֹרֵד:

**יַחֲזִיר אֶת פָּנָיו**. לְצַד יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ח) וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אַרְצָם:

**יְכַוֵּן אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים**. שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה:

### משנה ו

**בְּאַסְדָּא**. עֲצִים הַרְבֵּה קְשׁוּרִים וּמְהֻדָּקִים יַחַד, וּמְשִׁיטִים אוֹתָם בַּנָּהָר וּבְנֵי אָדָם הוֹלְכִים עֲלֵיהֶם. וּבִלְשׁוֹן מִקְרָא (דברי הימים ב ב) קְרוּיִן רַפְסוֹדוֹת:

### משנה ז

**אֵין תְּפִלַּת הַמוּסָפִים אֶלָּא בְּחֶבֶר עִיר**. בַּחֲבוּרַת הָעִיר, כְּלוֹמַר בְּצִבּוּר וְלֹא בְּיָחִיד:

**בְּחֶבֶר עִיר וְשֶׁלֹּא בְּחֶבֶר עִיר**. בֵּין בְּצִבּוּר בֵּין בְּיָחִיד:

**רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְׁמוֹ**. שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. וְאֵיכָא בֵּין תַּנָּא קַמָּא לְרַבִּי יְהוּדָה יָחִיד הַדָּר בְּעִיר שֶׁאֵין שָׁם עֲשָׂרָה, לְתַנָּא קַמָּא אַלִּיבָּא דְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר לֹא תִקְּנוּהָ אֶלָּא בְּחֶבֶר עִיר יָחִיד זֶה פָּטוּר, וּלְרַבִּי יְהוּדָה אֵין יָחִיד פָּטוּר אֶלָּא כְּשֶׁהוּא בִּמְקוֹם עֲשָׂרָה, שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר פּוֹטְרוֹ. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

## פרק ה

### משנה א

**אֵין עוֹמְדִין**. מִתּוֹךְ כֹּבֶד רֹאשׁ. הַכְנָעָה וּמוֹרָא, דִּכְתִיב (תהלים ב) עִבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה, וְעֲבוֹדָה זוֹ תְּפִלָּה הִיא:

**שׁוֹחִים שָׂעָה אַחַת**. בַּמָּקוֹם שֶׁבָּאוּ לְהִתְפַּלֵּל:

**אֲפִלּוּ הַמֶּלֶךְ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ**. וְדַוְקָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מֶלֶךְ עוֹבֵד כּוֹכָבִים פּוֹסֵק שֶׁלֹּא יַהֲרְגֶנּוּ:

**אֲפִלּוּ נָחָשׁ כָּרוּךְ עַל עֲקֵבוֹ**. דַּוְקָא נָחָשׁ שֶׁרֹב פְּעָמִים אֵינוֹ נוֹשֵׁךְ, אֲבָל עַקְרָב אוֹ אֶפְעֶה מִן הַדְּבָרִים שֶׁוַּדַּאי נוֹשְׁכִים וּמְמִיתִים, פּוֹסֵק:

### משנה ב

**מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים**. מַשִּׁיב הָרוּחַ שֶׁאֵינוֹ לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה אֶלָּא לְשׁוֹן הַזְכָּרָה וְשֶׁבַח. וּמִפְּנֵי שֶׁהַגְּשָׁמִים אַחַת מִגְּבוּרוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דִּכְתִיב (איוב ה) עֹשֶׂה גְדוֹלוֹת וְאֵין חֵקֶר, הַנּוֹתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אָרֶץ, מִשּׁוּם הָכִי קָרֵי לְהוּ גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים:

**וְשׁוֹאֲלִין**. וְתֵן טַל וּמָטָר לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה:

**בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים**. מִתּוֹךְ שֶׁהֵן פַּרְנָסָה קְבָעוּ שְׁאֵלָתָן בִּבְרָכַת פַּרְנָסָה:

**וְהַבְדָּלָה**. בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת:

**בְּחוֹנֵן הַדַּעַת**. שֶׁהִיא בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל חֹל. וּבַיְרוּשַׁלְמִי אָמְרוּ מִפְּנֵי מַה תִּקְּנוּ הַבְדָּלָה בְּחוֹנֵן הַדַּעַת, שֶׁאִם אֵין דֵּעָה הַבְדָּלָה מִנַּיִן. וְכֵן הֲלָכָה:

### משנה ג

**עַל קַן צִפּוֹר יַגִּיעוּ רַחֲמֶיךָ**. כְּמוֹ שֶׁהִגִּיעוּ רַחֲמֶיךָ עַל צִפּוֹר וְגָזַרְתָּ לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים כֵּן חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ:

**וְעַל טוֹב יִזָּכֵר שְׁמֶךָ**. מַשְׁמַע עַל טוֹבָתְךָ נוֹדֶה לְךָ וְעַל הָרַע לֹא נוֹדֶה, וַהֲרֵי אָנוּ חַיָּבִין לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַטּוֹבָה:

**מוֹדִים מוֹדִים**. דְּמֵחֲזֵי כִּמְקַבֵּל עָלָיו שְׁתֵּי אֱלוֹהוּת. וּמְפָרֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי הֲדָא דְתֵימָא בְּצִבּוּר, אֲבָל בְּיָחִיד תַּחֲנוּנִים הֵם:

**מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ**. שֶׁעוֹשֶׂה מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַחֲמִים וְהֵן אֵינָן אֶלָּא גְּזֵרוֹת מֶלֶךְ עַל עֲבָדָיו:

**וְלֹא יְהֵא סָרְבָן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה**. כְּדֶרֶךְ שְׁאָר יוֹרְדִים לִפְנֵי הַתֵּבָה שֶׁצָּרִיךְ לְסָרֵב פַּעַם רִאשׁוֹנָה, אֲבָל זֶה לֹא יְסָרֵב כְּשֶׁאוֹמְרִים לוֹ לְךָ רֵד לְפִי שֶׁגְּנַאי הוּא שֶׁתְּהֵא הַתְּפִלָּה מֻפְסֶקֶת כָּל כָּךְ:

### משנה ד

**לֹא יַעֲנֶה אַחַר הַכֹּהֲנִים אָמֵן**. בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁשָּׁאַר הַצִּבּוּר עוֹנִים:

**מִפְּנֵי הַטְּרוּף**. שֶׁלֹּא תִּטְרֹף דַּעְתּוֹ וְיִטְעֶה, לְפִי שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר הוּא צָרִיךְ לְהַתְחִיל בְּרָכָה שְׁנִיָּה וּלְהַקְרוֹת לָהֶן מִלָּה בְּמִלָּה, וְאִם יַעֲנֶה אָמֵן לֹא יוּכַל לְכַוֵּן וְלַחֲזוֹר לִתְפִלָּתוֹ מַהֵר וּלְהַתְחִיל הַבְּרָכָה כָּרָאוּי שֶׁיַּתְחִיל:

**לֹא יְשָׁא אֶת כַּפָּיו**. שֶׁמָּא לֹא יוּכַל לְכַוֵּן וְלַחֲזוֹר לִתְפִלָּתוֹ לְהַתְחִיל שִׁים שָׁלוֹם, שֶׁתְּהֵא דַּעְתּוֹ מְטֹרֶפֶת מֵאֵימָתָא דְּצִבּוּרָא:

**וְאִם הַבְטָחָתוֹ**. כְּלוֹמַר אִם בָּטוּחַ הוּא שֶׁלֹּא תְּהֵא דַּעְתּוֹ מְטֹרֶפֶת מֵאֵימַת הַצִּבּוּר:

### משנה ה

**אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתִי**. סְדוּרָה בְּפִי בִּמְרוּצָה וְאֵינִי נִכְשָׁל בָּהּ:

**שֶׁהוּא מְטַרָּף**. שֶׁהַחוֹלֶה מְטַרָּף, כְּמוֹ אַף טָרַף טָרָף (בראשית מד). פֵּרוּשׁ אַחֵר לְשׁוֹן טוֹרְפִים לוֹ תְּפִלָּתוֹ בְּפָנָיו (בגמרא דף ה), כְּלוֹמַר הַתְּפִלָּה שֶׁהִתְפַּלְּלוּ עָלָיו מְטֹרֶפֶת וּטְרוּדָה מִמֶּנּוּ וְאֵינָהּ מְקֻבֶּלֶת:

## פרק ו

### משנה א

**כֵּיצַד מְבָרְכִין**. חוּץ מִן הַיַּיִן. שֶׁמִּתּוֹךְ חֲשִׁיבוּתוֹ קָבְעוּ לוֹ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ. וְכֵן הַפַּת:

**בּוֹרֵא מִינֵי דְשָׁאִים**. לְפִי שֶׁיֵּשׁ בִּכְלַל פְּרִי הָאֲדָמָה דֶּשֶׁא, וּזְרָעִים כְּגוֹן קִטְנִיּוֹת, וְרַבִּי יְהוּדָה בָּעֵי הֵכֵּר בְּרָכָה לְכָל מִין וָמִין. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְהָא דְתָנַן עַל הַיְרָקוֹת אוֹמֵר בּוֹרֵא

פְּרִי הָאֲדָמָה, הַנֵּי מִילֵי יְרָקוֹת שֶׁדַּרְכָּן לְאָכְלָן חַיִּין וַאֲכָלָן חַיִּין אוֹ שֶׁדַּרְכָּן לְאָכְלָן מְבֻשָּׁלִים וַאֲכָלָן מְבֻשָּׁלִים, אֲבָל אוֹתָן שֶׁדַּרְכָּן לְאָכְלָן חַיִּין וַאֲכָלָן מְבֻשָּׁלִים אוֹ שֶׁדַּרְכָּן לְאָכְלָן מְבֻשָּׁלִים וַאֲכָלָן חַיִּין אֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן אֶלָּא שֶׁהַכֹּל. וְיֵרָקוֹת שֶׁאוֹכְלִין אוֹתָם בֵּין חַיִּין בֵּין מְבֻשָּׁלִים מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, בֵּין חַיִּין בֵּין מְבֻשָּׁלִים:

## משנה ב

**בְּרַךְ עַל פֵּרוֹת הָאִילָן וְכוּ'**. כָּל הֵיכָא דְּכִי שְׁקִלֵי פֵּירָא אִיתֵיהּ לֶעָנָף, וְאוֹתוֹ הֶעָנָף עַצְמוֹ חוֹזֵר וּמוֹצִיא פְּרִי לַשָּׁנָה הָאַחֶרֶת, מִקְרֵי אִילָן, וּמְבָרְכִין עַל פֵּרוֹתָיו בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ, אֲבָל הֵיכָא דְּכִי שְׁקִלַת לֵיהּ לַפְּרִי לֹא יִשְׁאֵר עָנָף שֶׁיַּחֲזֹר וְיוֹצִיא פְּרִי לַשָּׁנָה הָאַחֶרֶת אֵין מְבָרְכִין עַל הַפֵּרוֹת אֶלָּא בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה:

**וְעַל כֻּלָּן אִם אָמַר שֶׁהַכֹּל נִהְיָה**. וַאֲפִלּוּ עַל הַפַּת וְעַל הַיַּיִן. וּמִיהוּ לְכַתְּחִלָּה אֵין לְאֲכֹל שׁוּם פְּרִי אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ תְּחִלָּה שֶׁיְּבָרֵךְ עָלָיו בְּרָכָה הָרְאוּיָה לוֹ:

## משנה ג

**נוֹבְלוֹת**. פֵּרוֹת שֶׁנָּפְלוּ מִן הָאִילָן קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ כָּל צָרְכָּן:

**גּוֹבַאי**. חֲגָבִים טְהוֹרִים:

**מִין קְלָלָה**. נוֹבְלוֹת וְגוֹבַאי עַל יְדֵי קְלָלָה הֵן בָּאִים. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

## משנה ד

**מִין שִׁבְעָה**. חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן זַיִת וּתְמָרִים, דַּהֲנֵי עֲדִיפֵי הוֹאִיל וְנִשְׁתַּבְּחָה בָּהֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

**מְבָרֵךְ עַל אֵיזֶה מֵהֶם שֶׁיִּרְצֶה**. דְּחָבִיב עָדִיף. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

## משנה ה

**פָּטַר אֶת הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן**. הַנֵּי מִילֵי בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים שֶׁרְגִילִים לִקְבֹּעַ עַל הַיַּיִן לְאַחַר הַמָּזוֹן, וּכְשֶׁבֵּרַךְ עַל הַיַּיִן לִפְנֵי הַמָּזוֹן אַדַּעְתָּא דְּהָכִי בֵּרַךְ, אֲבָל בְּשִׁאָר יָמִים שֶׁאֵין רְגִילִים לִקְבֹּעַ עַצְמָן עַל הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן אֵין הַיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמָּזוֹן פּוֹטֵר הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן. וְכָל לְאַחַר הַמָּזוֹן דְּתָנַן בְּמַתְנִיתִין הַיְנוּ לְאַחַר שֶׁסִּלְקוּ יְדֵיהֶם מִן הַפַּת קֹדֶם שֶׁיְּבָרְכוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן:

**פַּרְפֶּרֶת**. כָּל דָּבָר שֶׁמְּלַפְּתִים בּוֹ אֶת הַפַּת כְּגוֹן בָּשָׂר וּבֵיצִים וְדָגִים קְרוּיִם פַּרְפֶּרֶת. וּפְעָמִים שֶׁהֵיוּ מְבִיאִים פַּרְפְּרָאוֹת קֹדֶם סְעֻדָּה לְהַמְשִׁיךְ הָאֲכִילָה, וְחוֹזְרִים וּמְבִיאִים פַּרְפְּרָאוֹת אֲחֵרוֹת לְאַחַר הַסְּעֻדָּה אַחַר שֶׁמָּשְׁכוּ יְדֵיהֶם מִן הַפַּת:

**מַעֲשֶׂה קְדֵרָה**. כְּגוֹן הֲרִיפוֹת וְגֶרֶשׂ כַּרְמֶל וְקֶמַח שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּמַיִם כְּגוֹן הַלְּבִיבוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְאִית דְּמַפְרְשֵׁי פַּרְפֶּרֶת דְּמַתְנִיתִין פַּת הַצְּנוּמָה בְּקֵעָרָה שֶׁאֵין בָּהּ מַרְאֵה לֶחֶם דְּמָבָרְכִים

עָלַהּ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת. וְהַשְׁתָּא נִיחָא דְּאִצְטָרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן בָּרַךְ עַל הַפֵּרְפֶּרֶת לֹא פָּטַר אֶת הַפַּת אַף עַל גַּב דְּהִיא נַמִּי מִין פַּת, אֲבָל מַעֲשֶׂה קְדֵרָה פָּטַר. וּבֵית שַׁמַּאי סָבְרֵי כְּשֵׁם שֶׁאִם בֵּרַךְ עַל הַפַּרְפֶּרֶת לֹא פָּטַר אֶת הַפַּת כָּךְ לֹא פָּטַר מַעֲשֶׂה קְדֵרָה. וְאֵין הֲלָכָה כְּבֵית שַׁמַּאי:

## משנה ו

**הָיוּ יוֹשְׁבִים**. בְּלֹא הֲסֵבָּה, וְסִימָן הוּא שֶׁלֹּא נִתְוָעֲדוּ לֶאֱכֹל יַחַד. שֶׁרְגִילִים הָיוּ כְּשֶׁמִּתְוַעֲדִים חֲבוּרוֹת אֲנָשִׁים לֶאֱכֹל שֶׁהָיוּ מְסֻבִּים עַל הַמִּטּוֹת וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים בַּהֲסֵבַת שְׂמֹאל:

**כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ**. שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם קְבַע סְעֻדָּה בְּלֹא הֲסֵבָּה. וּמִיהוּ אִם אָמְרוּ נֵיזִיל נֵיכוֹל נַהֲמָא בְּדוּכְתָּא פְּלָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵסֵבּוּ כְּהֵסֵבּוּ דְּמֵי, וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם, וּמְצָטָרְפִין נַמִּי לְזִמּוּן:

**בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ**. הוֹאִיל וְאֵין בֵּית הַבְּלִיעָה פָּנוּי וְאֵין לֵב הַמְּסֻבִּים פּוֹנֶה אֶל הַמְבָרֵךְ אֶלָּא לִבְלֹעַ מַה שֶּׁבְּפִיהֶם. אִי נַמִּי חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יֵחָנֵק כְּשֶׁבָּא לַעֲנוֹת אָמֵן:

**וְהוּא אוֹמֵר עַל הַמַּגְמָר**. הַמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הוּא מְבָרֵךְ עַל הַמַּגְמָר בּוֹרֵא עֲצֵי בְשָׂמִים. וְאַף עַל גַּב דְּאִיכָּא דְּעָדִיף מִנֵּיהּ אֲפִלּוּ הָכִי כֵּיוָן דְּאַתְחִיל בַּחֲדָא עָבִיד לְאִידָךְ:

**לְאַחַר הַסְּעֻדָּה**. לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, דְּהַשְׁתָּא לָאו מִצָּרְכֵי הַסְּעֻדָּה הוּא, אֲפִלּוּ הָכִי כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל בִּבְרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת גּוֹמְרָן:

**מֻגְמָר**. רְגִילִין הָיוּ לְהָבִיא אַחַר הַסְּעֻדָּה עֲצֵי בְשָׂמִים בְּמַחְתָּה עַל הָאֵשׁ לְרֵיחַ טוֹב:

## משנה ז

**מָלִיחַ**. כָּל דָּבָר מָלוּחַ:

**שֶׁהַפַּת טְפֵלָה לוֹ**. מִי שֶׁאָכַל אֲכִילָה גַּסָּה מִפֵּרוֹת מְתוּקִים בְּיוֹתֵר אוֹכֵל אַחֲרָיו דָּבָר מָלִיחַ לְחַתֵּךְ הַלֵּחוֹת הַנִּדְבָּקוֹת בְּגוּפוֹ מֵחֲמַת רֹב הַפֵּרוֹת, וּמִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל הַמָּלִיחַ לְבַדּוֹ אוֹכֵל מִן הַפַּת עִמּוֹ. אֲבָל הַמָּלִיחַ לְבַדּוֹ עִקָּר וְהַפַּת טְפֵלָה לוֹ:

## משנה ח

**מְבָרֵךְ אַחֲרֵיהֶן שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת**. דְּכָל שֶׁהוּא מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים מְבָרֵךְ אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, דִּסְבִירָא לֵיהּ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּוֹאֲכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ לְאוֹ אֱלֹהֶיךָ בִּלְבַד קָאֵי אֶלָּא אַכָּל שִׂבְעַת הַמִּינִין הַמְּזֻכָּרִים לְעֵיל בַּפָּרָשָׁה. וּבְהַאי קְרָא שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רְמִיזִי, וּבֵרַכְתָּ זוֹ בִּרְכַּת הַזָּן, עַל הָאָרֶץ זוֹ בִּרְכַּת הָאָרֶץ, הַטּוֹבָה זוֹ בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים ג) הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה:

**וַחֲכָמִים אוֹמְרִים בְּרָכָה אַחַת**. מֵעֵין שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, אִם עֲנָבִים תְּאֵנִים רִמּוֹנִים זֵיתִים וּתְמָרִים אָכַל, מְבָרֵךְ עַל הָעֵץ וְעַל פְּרִי הָעֵץ וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וְכוּ', וְחוֹתֵם עַל הָאָרֶץ וְעַל הַפֵּרוֹת. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חוֹתֵם עַל הָאָרֶץ וְעַל פֵּרוֹתֶיהָ. וּבְרָכָה זוֹ עַצְמָהּ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן אֶלָּא

שֶׁפּוֹתֵחַ בָּהּ עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן. וְעַל כָּל דָּבָר הַנַּעֲשֶׂה מֵחֲמֵשֶׁת מִינֵי דָּגָן, בְּמָקוֹם עַל הָעֵץ וְעַל פְּרִי הָעֵץ, אוֹמֵר עַל הַמִּחְיָה וְעַל הַכַּלְכָּלָה וְחוֹתֵם עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמִּחְיָה:

**אֲפִלּוּ אָכַל שָׁלֵק**. שֶׁל יָרָק, וְהוּא מְזוֹנוֹ, שֶׁסּוֹמֵךְ עָלָיו לְמָזוֹן, מְבָרֵךְ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. דְּוָאְכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ אַכָּל מַאי דְּאָכַל קָאֵי. וְהָלְכָה כַּחֲכָמִים שֶׁאֵין מְבָרְכִין שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אֶלָּא אֲלֻחָם, וְעַל שִׂבְעַת הַמִּינִין בָּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ, וְעַל כָּל שְׁאָר דְּבָרִים בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן. פֵּרוּשׁ חֶסְרוֹנָן כְּמוֹ לֶחֶם וּמַיִם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּם בְּלֹא הֵם, עַל כָּל מַה שֶּׁבָּרָא לְהַחֲיוֹת בָּהֶם נֶפֶשׁ כָּל חָי, כְּלוֹמַר עַל כָּל מַה שֶּׁבָּעוֹלָם שֶׁגַּם אִם לֹא נִבְרְאוּ יְכוֹלִין הַבְּרִיּוֹת לְהִתְקַיֵּם, וְלֹא נִבְרְאוּ כִּי אִם לְתַעֲנוּג וּלְתוֹסֶפֶת טוֹבָה. וּמִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בִּבְרָכָה זוֹ שְׁנֵי עִנְיָנִים הַוְיָא בְּרָכָה אֲרֻכָּה וּפוֹתַחַת בְּבָרוּךְ וְחוֹתֶמֶת בְּבָרוּךְ, כִּדְאִיתָא בַּיְרוּשַׁלְמִי שֶׁחוֹתְמִים בָּהּ בָּרוּךְ אַתָּה ה' חֵי הָעוֹלָמִים:

**הַשּׁוֹתֶה מַיִם לְצָמְאוֹ**. דַּוְקָא, מְבָרֵךְ שֶׁהַכֹּל. אֲבָל הַשּׁוֹתֶה מַיִם לִבְלֹעַ מַאֲכָל שֶׁנִּתְחַב לוֹ בִּגְרוֹנוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה אֵינוֹ מְבָרֵךְ:

**רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת**. מְבָרֵךְ לִפְנֵי שְׁתִיַּת הַמַּיִם. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי טַרְפוֹן, אֶלָּא לִפְנֵיהֶם מְבָרֵךְ שֶׁהַכֹּל וּלְאַחֲרֵיהֶם בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת:

## פרק ז

### משנה א

**שִׁלְשָׁה שֶׁאָכְלוּ**. לְזַמֵּן. לְהִזְדַּמֵּן יַחַד לְבָרֵךְ בִּלְשׁוֹן רַבִּים נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מְשֻׁלָּשׁ:

**דְּמַאי**. פֵּרוֹת עַמֵּי הָאָרֶץ קְרוּיִם דְּמַאי, כְּלוֹמַר דָּא מַאי מְעַשְּׂרִין הֵן אוֹ לֹא, לְפִי שֶׁהֵם חֲשׁוּדִים עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת וְאָסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכֹל מִפֵּרוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. וְאִם אָכַל וְלֹא עִשֵּׂר מְבָרֵךְ עָלָיו וְלֹא הֲוֵי מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, דְּרֹב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִים הֵם:

**שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ**. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטְלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, כְּגוֹן בֶּן לֵוִי שֶׁהִקְדִּים אֶת הַכֹּהֵן וְלִקַּח הַמַּעֲשֵׂר בַּשִּׁבֳּלִים קֹדֶם שֶׁנִּטַּל הַכֹּהֵן תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, וְהַכֹּהֵן הָיָה לוֹ לִטֹּל תְּרוּמָה גְּדוֹלָה תְּחִלָּה אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים, דְּרַחֲמָנָא קְרֵייהּ רֵאשִׁית, נִמְצָא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה שֶׁל כֹּהֵן בְּתוֹךְ הַמַּעֲשֵׂר הַזֶּה אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים שֶׁבּוֹ, לְבַד מִתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁעַל הַלֵּוִי לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִמַּעֲשֵׂרוֹ. וְאַשְׁמְעִינַן מַתְנִיתִין דְּהָכָא דְּפָטוּר הַלֵּוִי מִלְּהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה דִּכְתִיב (במדבר יח) וַהֲרֵמוֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה' מֵעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר, מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר אָמַרְתִּי לְךָ וְלֹא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר:

**וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ**. כְּגוֹן שֶׁנָּתַן אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ, שֶׁהַבְּעָלִים מוֹסִיפִים חֹמֶשׁ. וְקָמַשְׁמַע לָן תְּנָא דְּאֵין חֹמֶשׁ מְעַכֵּב:

**וְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל כַּזַּיִת.** דְּמַהוּ דְתֵימָא כֵּיוָן שֶׁהַשַּׁמָּשׁ אֵין לוֹ קְבִיעוּת אֶלָּא הוֹלֵךְ וּבָא אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, קָא מַשְׁמַע לָן. וּבְכָל הַנֵּי אַשְׁמְעִינַן דְּאַף עַל גַּב דְּדָמוּ לְאִסּוּר אֵין כָּאן בְּרָכָה בַּעֲבֵרָה:

**וְהַכּוּתִי.** מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁהֵבִיא מֶלֶךְ אַשּׁוּר מִכּוּתָא וּמִשְׁאָר אֲרָצוֹת וַיֹּשֶׁב אוֹתָם בְּעָרֵי שֹׁוֹמְרוֹן, וְנִתְגַּיְּרוּ מֵאֵימַת הָאֲרָיוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים בָּהֶם כַּמְּפֹרָשׁ בְּסֵפֶר מְלָכִים (ב יז), וְהָיוּ שׁוֹמְרִים תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וְכָל מִצְוָה שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָהּ מְדַקְדְּקִים בָּהּ יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הָיוּ מַאֲמִינִים בָּהֶם בִּקְצָת הַמִּצְוֹת, עַד שֶׁבָּדְקוּ אַחֲרֵיהֶם וּמָצְאוּ לָהֶם דְּמוּת יוֹנָה בְּרֹאשׁ הַר גְּרִיזִים שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים אוֹתָהּ, וּמֵאָז עָשְׂאוּם כְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים גְּמוּרִים לְכָל דִּבְרֵיהֶם, הִלְכָךְ הָאִידָּנָא אֵין מְזַמְּנִין עַל הַכּוּתִי:

**אָכַל טֶבֶל.** דְּגָן שֶׁלֹּא נִטְּלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה וּמַעַשְׂרוֹת קְרוּי טֶבֶל. וּפֵרוּשׁ טֶבֶל טֵבֵל לֹא, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר טֶבֶל דְּאוֹרַיְתָא, אֶלָּא אֲפִלּוּ טֶבֶל דְּרַבָּנָן כְּגוֹן דָּגָן שֶׁצָּמַח בְּעָצִיץ [שֶׁאֵינוֹ נָקוּב] שֶׁאֵינוֹ טֶבֶל אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו:

**וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ.** לָאו תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר קָאָמַר דְּהַאי טֶבֶל גָּמוּר הוּא, אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּים לֵוִי אֶת הַכֹּהֵן בַּפְּרִי לְאַחַר שֶׁנִּתְמָרַח וְהֶקְבֵּעַ לִתְרוּמָה מִן הַתּוֹרָה וְנָטַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן תְּחִלָּה, וְאֶחָד מֵחֲמִשִּׁים שֶׁבּוֹ הִיא רְאוּיָה לִתְרוּמָה גְּדוֹלָה לַכֹּהֵן, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא נָתַן מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה זוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, וְאִם הָיָה מַקְדִּימוֹ בַּשְּׁבֻלִּים קֹדֶם שֶׁתִּתְמָרַח לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה כִּדְכָתְבִינַן לְעֵיל:

**וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ.** אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כְּלָל דְּהָא מִלְּתָא דְּפְשִׁיטָא הִיא, אֶלָּא שֶׁנִּפְדּוּ וְלֹא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן, כְּגוֹן שֶׁפָּדָה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּגְרוּטָאוֹת שֶׁל כֶּסֶף אוֹ בְּמַטְבֵּעַ שֶׁאֵין עָלָיו צוּרָה, וְרַחֲמָנָא אָמַר (דברים יד) וְצָרַתָּ הַכֶּסֶף בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צוּרָה. וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁחִלְּלוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע וְלֹא פְּדָאוֹ בְּכֶסֶף, וְרַחֲמָנָא אָמַר וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף:

**וְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת.** מִשְׁנָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הִיא, אֶלָּא אֵידִי דַּהֲדָר לְרוּבָּא לְצָרֵךְ הֲדָר נַמִּי לְהָא:

**וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים.** בְּגֵר שֶׁמָּל וְלֹא טָבַל מֵירֵי. וְאַשְׁמְעִינַן דְּכָל כַּמָּה דְּלֹא טָבַל עוֹבֵד כּוֹכָבִים הוּא, וּלְעוֹלָם אֵינוֹ גֵּר עַד שֶׁיִּמּוֹל וְיִטְבֹּל:

## משנה ב

**וּקְטַנִּים אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם.** דַּוְקָא קְטַנִּים שֶׁאֵין יוֹדְעִים לְמִי מְבָרְכִין, אֲבָל קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין מְזַמְּנִין עָלָיו. וְאִיכָּא מַרְבְּוָתָא דְּאָמְרֵי דְּלֹא אָמְרוּ קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין מְזַמְּנִין עָלָיו אֶלָּא בְּבֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְהוּא הַנִּקְרָא קָטָן פּוֹרֵחַ, אֲבָל בְּבָצִיר מֵהָכִי אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, וַאֲפִלּוּ יוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין. וּבִירוּשַׁלְמִי מַיְתֵי

הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה דְּאֵין מְזַמְּנִין עַל הַקָּטָן כְּלָל עַד שֶׁיִּגְדַּל וְיָבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. וְנָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעַצְמָן וַעֲבָדִים מְזַמְּנִין לְעַצְמָן, אֲבָל נָשִׁים עִם עֲבָדִים לֹא מִשּׁוּם פְּרִיצוּתָא:

**עַד כַּזַּיִת**. וְכֵן הֲלָכָה, וְלֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר עַד כַּבֵּיצָה:

## משנה ג

**בִּשְׁלֹשָׁה וְהוּא אוֹמֵר בָּרְכוּ**. דְּהָא בְּלָאו דִּידֵיהּ אִיכָּא זִמּוּן, וְכֵן כֻּלָּם:

**אֶחָד עֲשָׂרָה וְאֶחָד עֲשָׂרָה רִבּוֹא**. הַךְ רֵישָׁא רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר מַה מָּצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִשֶּׁהִגִּיעוּ לַעֲשָׂרָה אֵין חִלּוּק בֵּין רַבִּים לְמַעֲטִים, הָכָא נַמִּי אֵין חִלּוּק:

**בְּמֵאָה אוֹמֵר נְבָרֵךְ לַה' אֱלֹהֵינוּ**. הַךְ סֵיפָא כְּלָלָהּ רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא, דְּאָמַר לְפִי רֹב הַקָּהָל הֵן מְבָרְכִין שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים. וּפְסַק הֲלָכָה, מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה, וְאֵין עֲשָׂרָה בִּכְלָל, הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וְכֻלָּן עוֹנִים בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ. וַעֲשָׂרָה אוֹ מֵעֲשָׂרָה וּלְמַעְלָה הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר נְבָרֵךְ לֵאלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ, וְכֻלָּן עוֹנִים בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

**רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבֹרָךְ**. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל:

## משנה ד

**אֵינָן רַשָּׁאִים לַחֲלֹק**. מִכְּיוָן שֶׁחָלָה עֲלֵיהֶם חוֹבַת זִמּוּן:

**וְכֵן אַרְבָּעָה וְכֵן חֲמִשָּׁה**. אֵין הַשְּׁלֹשָׁה מְזַמְּנִין לְעַצְמָן וְהַיָּחִיד יֵחָלֵק מֵהֶן, דְּאִיהוּ נַמִּי אִקְּבַע בְּחוֹבַת זִמּוּן:

**שִׁשָּׁה נֶחְלָקִים**. כְּדֵי זִמּוּן לְכָאן וּכְדֵי זִמּוּן לְכָאן, עַד עֲשָׂרָה, אֲבָל עֲשָׂרָה אֵין נֶחְלָקִים, דְּאִתְחַיְּבוּ לְהוּ בְּזִמּוּן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם, עַד שֶׁיִּהְיוּ עֶשְׂרִים, וְאָז יֵחָלְקוּ לִשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת אִם יִרְצוּ:

## משנה ה

**וְאִם לָאוּ אֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן**. וּבִזְמַן שֶׁשִּׁמֵּשׁ אֶחָד מְשַׁמֵּשׁ לִשְׁתֵּי הַחֲבוּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רוֹאִים אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ, הַשַּׁמָּשׁ מְצָרְפָן:

**אֵין מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן**. בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

**עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם**. לְפִי שֶׁהָיָה יֵינָם חָזָק מְאֹד וְלֹא הָיָה רָאוּי לִשְׁתִיָּה בְּלֹא מַיִם, הִלְכָךְ אַכַּתִּי לֹא אִישְׁתְּנִי לְמַעֲלִיּוּתָא וְלֹא זָז מִבִּרְכָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, וּמְבָרְכִין עָלָיו בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ כַּעֲנָבִים. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

# פרק ח

## משנה א

**אֵלּוּ דְבָרִים**. מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם. בִּתְחִלָּה קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן, שֶׁתְּחִלָּה קְדֻשׁ הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ בָּא הַיַּיִן עַל הַשֻּׁלְחָן בִּשְׁבִיל הַיּוֹם, וּכְשֶׁם שֶׁקִּדֵּם לִכְנִיסָה כָּךְ קוֹדֵם לִבְרָכָה:

**מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן**. תְּחִלָּה, וְהוּא הַדִּין לִמְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, שֶׁהַיַּיִן אוֹ הַפַּת גּוֹרְמִים לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם, שֶׁאִם אֵין לוֹ יַיִן אוֹ פַּת לֹא יְקַדֵּשׁ:

## משנה ב

**בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נוֹטְלִין לַיָּדַיִם וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס**. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס תְּחִלָּה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטְמְאוּ מַשְׁקִים שֶׁנָּפְלוּ בַּאֲחוֹרֵי הַכּוֹס מֵחֲמַת הַיָּדַיִם, שֶׁהַיָּדַיִם קוֹדֶם נְטִילָה תּוֹרַת שֵׁנִי לְטַמְּאָה יֵשׁ לָהֶן וּמְטַמְּאִים אֶת הַמַּשְׁקִים לִהְיוֹת תְּחִלָּה, וְיַחְזְרוּ הַמַּשְׁקִים וְיִטַּמְּאוּ אֶת אֲחוֹרֵי הַכּוֹס, שֶׁהַמַּשְׁקִים שֶׁנִּטְמְאוּ מְטַמְּאִים כֵּלִים מִדְּרַבָּנָן, אֲלָא שֶׁהֻקְלוּ בְּטֻמְאָה זוֹ שֶׁכְּלֵי שֶׁנִּטְמְאוּ אֲחוֹרָיו בְּמַשְׁקִים טְמֵאִים לֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ וְלֹא יָדָיו וְלֹא אֻזְנוֹ, וְסָבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכוֹס שֶׁאֲחוֹרָיו טְמֵאוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטְמָא תּוֹכוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִנָּתְזוּ נְצוֹצוֹת מִתּוֹכוֹ עַל אֲחוֹרֵי הַכּוֹס וְיִקָּבְלוּ הַמַּשְׁקִין טֻמְאָה מֵחֲמַת אֲחוֹרָיו וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם. וְכֵיוָן דְּאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֵלִי שֶׁאֲחוֹרָיו טְמֵאוֹת נוֹטְלִין לַיָּדַיִם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ הַמַּשְׁקִים שֶׁאֲחוֹרֵי הַכְּלִי טֻמְאָה מֵחֲמַת יָדַיִם וְנִמְצְאוּ אֲחוֹרֵי הַכְּלִי טְמֵאִים מֵחֲמַת אוֹתָן מַשְׁקִים וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּאִסּוּר. וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי אֵין אִסּוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלִי שֶׁאֲחוֹרָיו טְמֵאוֹת, הִלְכָּךְ מוֹזְגִים אֶת הַכּוֹס תְּחִלָּה וְשׁוֹתִים אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר נוֹטְלִין לַיָּדַיִם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִים אֶת הַכּוֹס גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִהְיוּ אֲחוֹרֵי הַכּוֹס טְמֵאִים, שֶׁמֶּתֶר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלִי שֶׁאֲחוֹרָיו טְמֵאִים, וְלֹא יִהְיוּ יָדָיו נְגוּבוֹת יָפֶה וְיִטַּמְּאוּ אֲחוֹרֵי הַכְּלִי הַמַּשְׁקִין שֶׁבְּיָדָיו, וְאוֹתָן מַשְׁקִין שֶׁנַּעֲשׂוּ תְּחִלָּה יַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם, וְנִמְצָא אוֹכֵל בְּיָדַיִם מְסוֹאָבוֹת:

## משנה ג

**מְקַנֵּחַ יָדָיו בַּמַּפָּה**. מִנְּטִילַת מַיִם רִאשׁוֹנִים, וּמַנִּיחָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן וּמְקַנֵּחַ בָּהּ יָדָיו תָּמִיד מִזּוֹהֲמַת הַתַּבְשִׁיל, וְלֹא יַנִּיחֶנָּה עַל הַכֶּסֶת שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בָּהּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִהְיֶה הַכֶּסֶת רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה וְיִהְיֶה מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ בַּמַּפָּה מֵחֲמַת נִגּוּב הַיָּדַיִם, וְאוֹתוֹ מַשְׁקֶה כְּשֶׁנּוֹגֵעַ בַּכֶּסֶת נַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן דְּלְעוֹלָם הַמַּשְׁקִים נַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה, וְחוֹזֵר וּמְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם כְּשֶׁמְּקַנֵּחַ בָּהּ תָּמִיד בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה. אֲבָל בַּשֻּׁלְחָן לֵיכָא לְמִגְזַר הָכִי, שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֻׁלְחָן שֶׁהוּא

שֵׁנִי לְטֻמְאָה. וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי מֵתֶר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֻׁלְחָן שֶׁהוּא שֵׁנִי לְטֻמְאָה, הִלְכָךְ לֹא יַנִּיחַ הַמַּפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁמָּא יִטַּמְּאוּ הַמַּשְׁקִים שֶׁבַּמַּפָּה מֵחֲמַת הַשֻּׁלְחָן וְיִחְזְרוּ וִיטַמְּאוּ אֶת הָאֳכָלִים, וְאִם יַנִּיחֶנָּה עַל הַכֶּסֶת אֵין לָחוּשׁ כִּי אִם שֶׁמָּא יִטַּמְּאוּ יָדָיו, מוּטָב שֶׁיִּטַּמְּאוּ יָדַיִם שֶׁאֵין לָהֶם עִקָּר מִן הַתּוֹרָה, דְּאֵין נְטִילַת יָדַיִם לְחֻלִּין מִן הַתּוֹרָה, וְלֹא יִטַּמְּאוּ אֳכָלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עִקָּר מִן הַתּוֹרָה, דְּרִאשׁוֹן עוֹשֶׂה שֵׁנִי בְּחֻלִּין מִן הַתּוֹרָה:

## משנה ד

**בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת**. מָקוֹם שֶׁאָכְלוּ שָׁם מְכַבְּדִים אוֹתוֹ מִשִּׁיּוּרֵי אֳכָלִים שֶׁנִּתְפָּרְרוּ עָלָיו וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִים לַיָּדַיִם מַיִם אֲחֲרוֹנִים. דִּפְעָמִים שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ עַם הָאָרֶץ וּמַנִּיחַ הַפֵּרוּרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כַּזַּיִת, וְאִם אַתָּה אוֹמֵר נוֹטְלִים לַיָּדַיִם תְּחִלָּה נִמְצָא אַתָּה מַפְסִיד אֶת הָאֳכָלִים, שֶׁמַּיִם אֲחֲרוֹנִים נִתָּזִים עֲלֵיהֶם וְנִמְאָסִים. וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁמֶשׁ עַם הָאָרֶץ, וְשֶׁמֶשׁ תַּלְמִיד חָכָם אֵינוֹ מַנִּיחַ פֵּרוּרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כַּזַּיִת אֶלָּא מֵסִיר אוֹתָם, וְאִם נִתָּזִים הַמַּיִם עַל גַּבֵּי פֵּרוּרִים שֶׁאֵין בָּהֶם כַּזַּיִת אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, דִּפֵּרוּרִים שֶׁאֵין בָּהֶם כַּזַּיִת מֻתָּר לְאַבְּדָן בַּיָּד. וַהֲלָכָה כְּבֵית שַׁמַּאי בָּזֶה, שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁמֶשׁ עַם הָאָרֶץ:

## משנה ה

**נֵר וּמָזוֹן**. מִי שֶׁאָכַל בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה וְחָשְׁכָה לוֹ וַעֲדַיִן לֹא גָמַר סְעֻדָּתוֹ וְאֵין לוֹ יַיִן אֶלָּא שִׁעוּר [כּוֹס] אֶחָד. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נֵר וּמָזוֹן בְּשָׁמִים וְהַבְדָּלָה. דִּכְלֵי עַלְמָא הַבְדָּלָה בַּסּוֹף, דַּאֲפוּקֵי יוֹמָא מֵאַחֲרִינָן לֵיהּ כִּי הֵיכִי דְּלֹא לֶהֱוֵי עֲלֵיהּ כְּמַשָּׁאוֹי. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא עַל הַנֵּר וְעַל הַבְּשָׂמִים, דְּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נֵר וּמָזוֹן וְאַחַר כָּךְ בְּשָׂמִים, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים נֵר וּבְשָׂמִים כִּי הֲדֵדֵי, דִּבְרָכוֹת שֶׁאָנוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹתָם דְּלֹא מֵחֲזֵי כְּמַשָּׁאוֹי כְּגוֹן נֵר וּבְשָׂמִים מְקַדְּמִינַן לְהוּ לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן:

**בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים שֶׁבָּרָא מְאוֹר הָאֵשׁ**. שֶׁבָּרָא דְּמַשְׁמַע לְשֶׁעָבַר וְלֹא בּוֹרֵא דְּמַשְׁמַע לְהַבָּא.

**מְאוֹר הָאֵשׁ** וְלֹא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ, דַּחֲדָא נְהוֹרָא אִיכָּא בְּנוּרָא:

**וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים בּוֹרֵא**. נַמִּי מַשְׁמַע לְשֶׁעָבַר:

**מְאוֹרֵי הָאֵשׁ**. שֶׁהַרְבֵּה גְּוָנִים יֵשׁ בְּשַׁלְהֶבֶת, אֲדוּמָה לְבָנָה וִירַקְרַקֶּת:

## משנה ו

**לֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים**. נֵר מִשּׁוּם דְּלֹא שָׁבַת, שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עֲשָׂה מְלָאכָה לְאוֹרוֹ, וְקַיְמָא לָן אוֹר שֶׁלֹּא שָׁבַת אֵין מְבָרְכִין עָלָיו הוֹאִיל וְנֶעֱבְדָה בּוֹ עֲבֵרָה. וּבְשָׂמִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, בִּבְשָׂמִים שֶׁהֵם בִּמְסִבָּה שֶׁעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְסֻבִּים בָּהּ לִסְעֻדָּה מַיְרֵי. וְהָא דְּתָנַן בְּסֵיפָא וְלֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מַה טַּעַם קָאָמַר,

מַה טַּעַם אֵין מְבָרְכִין עַל בְּשָׂמִים שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, לְפִי שֶׁסְּתָם מְסִבַּת עוֹבְדֵי כוֹכָבִים לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְאֵין מְבָרְכִין עַל בְּשָׂמִים שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים:

**וְלֹא עַל הַנֵּר שֶׁל מֵתִים**. דְּלֹא אִתְעֲבֵד לְאוֹרָה אֶלָּא לְכָבוֹד בְּעָלְמָא:

**וְלֹא עַל בְּשָׂמִים שֶׁל מֵתִים**. דְּלַעֲבוּרֵי רֵיחָא עֲבִידִי:

**וְלֹא עַל נֵר וּבְשָׂמִים**. דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, לְפִי שֶׁאֲסוּרִין בַּהֲנָאָה:

**עַד שֶׁיֵּאוֹתוּ לְאוֹרוֹ**. שֶׁיֵּהָנוּ מֵאוֹרוֹ, וְלֹא שֶׁיֵּהָנוּ מַמָּשׁ אֶלָּא שֶׁקָּרוֹב לוֹ כָּל כָּךְ שֶׁיּוּכַל לֵהָנוֹת אִם יִרְצֶה:

## משנה ז

**שֶׁיִּתְעַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו**. כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ רָעֵב מֵחֲמַת אוֹתָהּ הָאֲכִילָה הוּא סִימָן שֶׁלֹּא נִתְעַכֵּל הַמָּזוֹן. וְדַוְקָא בְּשָׁכַח אָמְרֵי בֵּית הִלֵּל דְּאֵינוֹ חוֹזֵר, אֲבָל בְּמֵזִיד דִּבְרֵי הַכֹּל יַחֲזוֹר לְמְקוֹמוֹ וִיבָרֵךְ:

## משנה ח

**מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן**. שֶׁאֵין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס. וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס:

**עוֹנִין אָמֵן אַחַר יִשְׂרָאֵל הַמְבָרֵךְ**. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע הַזְכָּרַת הַשֵּׁם אֶלָּא סוֹף הַבְּרָכָה, דְּמִסְתָּמָא לַשָּׁמַיִם בֵּרַךְ:

**אֶלָּא אִם כֵּן שָׁמַע כָּל הַבְּרָכָה**. שֶׁמָּא בֵּרַךְ לְהַר גְּרִיזִים:

# פרק ט

## משנה א

**הָרוֹאֶה מָקוֹם שֶׁנַּעֲשׂוּ בוֹ נִסִּים**. כְּגוֹן מַעְבְּרוֹת יַם סוּף וְנַחֲלֵי אַרְנוֹן וּמַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן וְאֶבֶן שֶׁיִּשַּׂב עָלֶיהָ מֹשֶׁה עָלְיוֹ הַשָּׁלוֹם כְּשֶׁעָשָׂה מִלְחָמָה בַּעֲמָלֵק וְדוֹמֵיהֶן. וְאַנְפָּא דְּרַבִּים כְּגוֹן הַנֵּי דְּאָמְרִינַן מְחַיְּבֵי כֻּלֵּי עַלְמָא לְבָרוּכֵי, אֲבָל אַנְפָּא דְּיָחִיד כְּגוֹן הָרוֹאֶה מָקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ בוֹ נֵס אִיהוּ חַיָּב לְבָרוּכֵי בָּרוּךְ שֶׁעָשָׂה לִי נֵס בַּמָּקוֹם הַזֶּה, וּבְנוֹ וּבֶן בְּנוֹ חַיָּבִים לְבָרֵךְ בָּרוּךְ שֶׁעָשָׂה נֵס לַאֲבוֹתַי בַּמָּקוֹם הַזֶּה. וְכָל הַנֵּי בְּרָכוֹת דְּמַתְנִיתִין בָּעוּ הַזְכָּרַת שֵׁם וּמַלְכוּת, דְּכָל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם וּמַלְכוּת אֵינָהּ בְּרָכָה:

## משנה ב

**זִיקִים**. כּוֹכָב הַנִּרְאֶה כְּמוֹ שָׁפוֹתֵחַ הָרָקִיעַ וְיוֹרֶה כַּחֵץ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. אִי נַמִּי כּוֹכָב שֶׁנִּרְאֶה כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ זָנָב אָרֹךְ:

**זְוָעוֹת**. שֶׁהָאָרֶץ מִזְדַּעְזַעַת וְרוֹעֶשֶׁת:

**רָעָמִים**. קוֹל הַנִּשְׁמָע בָּרָקִיעַ מֵעֲנָנִים שֶׁשּׁוֹפְכִים מַיִם מִזֶּה לָזֶה, כְּמָה דְתֵימָא (ירמיה נא) לְקוֹל תִּתּוֹ הֲמוֹן מַיִם בַּשָּׁמַיִם:

**וְעַל הָרוּחוֹת**. שֶׁבָּאִים בְּסַעֲרָה וְזַעַף, וְאֵינָם מְצוּיוֹת אֶלָּא לִפְרָקִים:

**בָּרוּךְ שֶׁכֹּחוֹ מָלֵא עוֹלָם**. וְאִי בָּעֵי מְבָרֵךְ בָּרוּךְ עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁכָּל אֵלּוּ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית הֵם דִּכְתִיב (תהלים קלה) בָּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה, אֲבָל עַל הֶהָרִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְכוּ' אוֹמֵר עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית דַּוְקָא, דְּלֹא מָצֵי לְבָרוּכֵי עֲלַיְיהוּ שֶׁכֹּחוֹ מָלֵא עוֹלָם, שֶׁאֵינָן נִרְאִים בְּרֹב הָעוֹלָם אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּמְקוֹמוֹ:

**הַיָּם הַגָּדוֹל**. יַם אוֹקְיָנוּס שֶׁמַּקִּיף הָעוֹלָם:

**בָּרוּךְ שֶׁעָשָׂה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל**. שֶׁמִּתּוֹךְ גָּדְלוֹ וַחֲשִׁיבוּתוֹ קוֹבֵעַ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ:

**לִפְרָקִים**. מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם לִשְׁלֹשִׁים יוֹם:

**עַל הַנִּשְׁמִים וְכוּ'**. מְבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, וְהוּא דְּאִית לֵיהּ אַרְעָא בְּשֻׁתָּפוּת עִם אַחֲרִינֵי, דְּהָכִי מַשְׁמַע הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, הַטּוֹב לְדִידֵיהּ וְהַמֵּטִיב לְאַחֲרִינֵי, אֲבָל כִּי לֵית לֵיהּ אַרְעָא כְּלָל אוֹמֵר מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל טִפָּה וְטִפָּה שֶׁהוֹרַדְתָּ לָנוּ וְכוּ'. וְאִם יֵשׁ לוֹ קַרְקַע לְבַדּוֹ מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ:

## משנה ג

**בָּנָה בַיִת חָדָשׁ וְקָנָה כֵּלִים חֲדָשִׁים**. בֵּין יֵשׁ לוֹ כַּיּוֹצֵא בָהֶן בֵּין אֵין לוֹ כַּיּוֹצֵא בָהֶן מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ:

**עַל הָרָעָה מֵעֵין הַטּוֹבָה**. מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא כְּגוֹן שֶׁצָּפוּ מַיִם עַל אַרְצוֹ וְשִׁטְּפוּ תְּבוּאָתוֹ שֶׁל שָׁנָה זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁרִוּוּ הַמַּיִם פְּנֵי הָאֲדָמָה וְנַעֲשֵׂית שְׂדֵהוּ מְשֻׁבַּחַת לַשָּׁנִים הַבָּאוֹת, הַשְׁתָּא מֵיהָא רָעָה הִיא וּמְבָרֵךְ דַּיָּן הָאֱמֶת:

**וְעַל הַטּוֹבָה מֵעֵין הָרָעָה**. כְּגוֹן דְּאִשְׁכַּח מְצִיאָה, אַף עַל גַּב דְּרָעָה הִיא דְּאִי שְׁמַע בָּהּ מַלְכָּא חוֹבְטוֹ בְּמַכּוֹת וְיִסּוּרִין וְשָׁקִיל לַהּ מִנַּיְיהּ הַשְׁתָּא מֵיהָא טוֹבָה הִיא וּמְבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

**הַצּוֹעֵק לְשָׁעָבַר**. הַמִּתְפַּלֵּל עַל מַה שֶּׁכְּבָר הָיָה הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא, דְּמַאי דַּהֲוָה הֲוָה:

## משנה ד

**שְׂתַּיִם בִּכְנִיסָתוֹ וּשְׁתַּיִם בִּיצִיאָתוֹ**. בִּכְנִיסָתוֹ אוֹמֵר שֶׁתַּכְנִיסֵנִי לְכָרֵךְ זֶה לְשָׁלוֹם, נִכְנַס אוֹמֵר מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ שֶׁהִכְנַסְתַּנִי לְכָרֵךְ זֶה לְשָׁלוֹם הֲרֵי (זה) שְׂתַּיִם בִּכְנִיסָתוֹ. בִּקֵּשׁ לָצֵאת אוֹמֵר שֶׁתּוֹצִיאֵנִי מִכָּרֵךְ זֶה לְשָׁלוֹם, לְאַחַר שֶׁיָּצָא אוֹמֵר מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ שֶׁהוֹצֵאתַנִי מִכָּרֵךְ זֶה לְשָׁלוֹם. וְכָל כְּךָ לָמָּה, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּתֵּן אָדָם הוֹדָאָה לְבוֹרְאוֹ עַל מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו מִן הַטּוֹב, וְיִתְפַּלֵּל עַל הֶעָתִיד שֶׁתְּבֹא לוֹ טוֹבָה:

## משנה ה

**חַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה.** כְּשֶׁמְּבָרֵךְ דַּיָּן הָאֱמֶת עַל הָרָעָה, חַיָּב לְבָרֵךְ בְּשִׂמְחָה וּבְלֵב טוֹב כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ בְּשִׂמְחָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב עַל הַטּוֹבָה:

**דָּבָר אַחַר בְּכָל מְאֹדֶךָ.** בְּכָל מִדּוֹת הַמְּדוּדוֹת לְךָ, בֵּין מִדָּה טוֹבָה בֵּין מִדַּת פֻּרְעָנוּת:

**לֹא יָקֵל אָדָם רֹאשׁוֹ.** לֹא יְנַהֵג קַלּוּת רֹאשׁ:

**כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח.** חוּץ לְהַר הַבַּיִת אֲשֶׁר בַּחוֹמָה הַנְּמוּכָה אֲשֶׁר לְרַגְלֵי הַבַּיִת לַמִּזְרָח, לְפִי שֶׁהוּא מְכֻוָּן, שֶׁכָּל הַשְּׁעָרִים מְכֻוָּנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שַׁעַר מִזְרָח, שַׁעַר עֶזְרַת נָשִׁים וְשַׁעַר עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, וּפֶתַח הָאוּלָם וְהַהֵיכָל וּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים בִּימֵי בַּיִת רִאשׁוֹן:

**בַּאֲפוּנְדָּתוֹ.** אֵזוֹר חָלוּל שֶׁנּוֹתְנִים בּוֹ מָעוֹת. פֵּרוּשׁ אַחֵר בֶּגֶד שֶׁלּוֹבֵשׁ עַל בְּשָׂרוֹ לְקַבֵּל הַזֵּעָה שֶׁלֹּא לְטַנֵּף שְׁאָר בְּגָדִים, וּגְנַאי לְאָדָם לָצֵאת בְּאוֹתוֹ בֶּגֶד לְבַדּוֹ:

**קַפַּנְדַּרְיָא.** לִכְנֵס בְּפֶתַח זֶה וְלָצֵאת בְּפֶתַח שֶׁכְּנֶגְדּוֹ כְּדֵי לְקַצֵּר הִלּוּכוֹ דֶּרֶךְ שָׁם. וּלְשׁוֹן קַפַּנְדַּרְיָא אַדְמַקִּיפְנָא דָּרֵי אֵעוֹל בְּהָא, כְּלוֹמַר בְּעוֹד שֶׁאֲנִי צָרִיךְ לְהַקִּיף שׁוּרוֹת שֶׁל בָּתִּים אֲקַצֵּר מַהֲלָכִי וְאֶכָּנֵס דֶּרֶךְ כָּאן:

**וּרְקִיקָה.** אֲסוּרָה בְּהַר הַבַּיִת:

**מִקַּל וָחֹמֶר.** מִמַּנְעָל, וּמַה מִּנְעָל שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן אָסוּר, רְקִיקָה שֶׁהִיא דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן לֹא כָּל שֶׁכֵּן:

**כָּל חוֹתְמֵי בְּרָכוֹת שֶׁבַּמְּקֻדָּשׁ.** הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם חוֹנֵן הַדַּעַת וְכֵן בְּכֻלָּם, וְהָעוֹנִין אוֹמְרִים בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. שֶׁאֵין עוֹנִין אָמֵן אַחַר כָּל בְּרָכָה שֶׁבַּמְּקֻדָּשׁ, דִּכְתִיב בְּעֶזְרָא (נחמיה ט) קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם, וְאוֹמֵר אַחַר כְּךָ וִיבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ, כְּלוֹמַר שֶׁעוֹנִים בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וַאֲשְׁמְעִינַן הָכָא דִּבְמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן לֹא הָיוּ אוֹמְרִים אֶלָּא בָּרוּךְ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְלֹא יוֹתֵר וְלֹא הָיוּ אוֹמְרִים וְעַד הָעוֹלָם:

**מְשַׁקְּלְקְלוּ הַמִּינִים.** שֶׁאֵין מַאֲמִינִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים וְאָמְרוּ אֵין עוֹלָם אֶלָּא זֶה, הִתְקִינוּ עֶזְרָא וּבֵית דִּינוֹ שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִים מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם לוֹמַר שֶׁשְּׁנֵי עוֹלָמוֹת יֵשׁ, הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, לְהוֹצִיא מִלֵּב הַמִּינִים שֶׁכּוֹפְרִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים:

**שֶׁיְּהֵא אָדָם שׁוֹאֵל בְּשָׁלוֹם חֲבֵרוֹ בַּשֵּׁם.** בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא אָמְרִינַן מְזַלְזֵל הוּא בִּכְבוֹדוֹ שֶׁל מָקוֹם בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לְהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם עָלָיו, וְלָמְדוּ מִבֹּעַז שֶׁאָמַר לַקּוֹצְרִים ה' עִמָּכֶם, וְכִי תֵּימָא בֹּעַז מִדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָעָבֵד וְלֹא גָּמְרִינַן מִנֵּיהּ, תָּא שְׁמַע מִן הַמַּלְאָךְ שֶׁאָמַר לְגִדְעוֹן ה' עִמְּךָ גִּבּוֹר הֶחָיִל, וְכִי תֵּימָא לֹא שָׁאַל הַמַּלְאָךְ בִּשְׁלוֹם גִּדְעוֹן, וְלֹא בֵּרְכוֹ, אֶלָּא בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם הוֹדִיעוֹ שֶׁהַשְּׁכִינָה עִמּוֹ, וְלֹא גָּמְרִינַן מִנֵּיהּ, תָּא שְׁמַע

וְאוֹמֵר אַל תָּבוּז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ, אַל תָּבוּז אֶת בֹּעַז לוֹמַר שֶׁמְּמַדַּעְתּוֹ עָשָׂה אֶלָּא לְמַד מִזִּקְנֵי אִמָּתְךָ, כִּי יֵשׁ לוֹ עַל מִי לְהִסָּמֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ:

**רַבִּי נָתָן אוֹמֵר הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ**. פְּעָמִים שֶׁמְּבַטְּלִים דִּבְרֵי תוֹרָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת לַה', אַף זֶה הַמִּתְכַּוֵּן לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹם חֲבֵרוֹ, וְזֶהוּ רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לד) בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ, מֻתָּר לְהָפֵר תּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת דָּבָר הַנִּרְאֶה אָסוּר: